

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN'IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

SUN'IY INTELLEKTNING KUNDALIK HAYOTIMIZDAGI O'RNI

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalar

universiteti Samarqand filiali talabalari

Yorqulov Shohinur Baxtiyor o'g'li

Mustafoyeva Anora Ulug'bek qizi

Sharifjonova Durdona Malikjon qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt (SI) texnologiyasining kundalik hayotimizdagi ahamiyati va qo'llanilishi yoritib berilgan. Unda SI qanday qilib sog'liqni saqlash, ta'lim, transport, moliya va maishiy texnikalar sohalarida ishlatilayotgani haqida misollar keltirilgan. Maqola, shuningdek, ushbu texnologiyaning inson hayotini qanday yengillashtirayotgani va kelajakdagi rivojlanish istiqbollari haqida fikr yuritadi.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение и применение искусственного интеллекта (ИИ) в повседневной жизни. Приводятся примеры использования ИИ в здравоохранении, образовании, транспорте, финансовом секторе и бытовой технике. Также обсуждается, как эти технологии упрощают жизнь человека и каковы перспективы их развития в будущем.

Annotation: This article explores the role and significance of artificial intelligence (AI) in our daily lives. It provides examples of how AI is being used in healthcare, education, transportation, finance, and household devices. The article also discusses how AI technologies are making human life more convenient and reflects on their future potential and development.

So'nggi yillarda texnologiyalar jadal sur'atlar bilan rivojlanib, inson hayotining deyarli barcha jabhalariga o'z ta'sirini ko'rsatmoqda. Ayniqsa, sun'iy intellekt (SI) — ya'ni kompyuter tizimlarining inson aqliy faoliyatiga yaqin bo'lgan funksiyalarni bajara olishi — zamonaviy davrning eng muhim texnologik yutuqlaridan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ilgari fantastik filmlar va kitoblarda tasvirlangan aqlli mashinalar, o'z-o'zini boshqaruvchi transport vositalari yoki virtual yordamchilar bugungi kundalik hayotimizning ajralmas qismiga aylanib bormoqda.

Sun'iy intellekt dastlab faqat ilmiy-tadqiqot muassasalari yoki yirik IT kompaniyalarning laboratoriyalarida qo'llanilgan bo'lsa, bugungi kunda u oddiy foydalanuvchilarning smartfonlarida, tibbiy uskunalarda, internet-servislarda, hatto uyda maishiy texnikalarda ham keng qo'llanilmoqda. Misol uchun, ovozli yordamchilar (masalan, Siri, Google Assistant), avtomatik tarjima tizimlari, tavsiya beruvchi algoritmlar (YouTube, Netflix, Spotify) — bularning barchasi SI asosida ishlaydi.

Maqolaning ushbu bo'limida biz sun'iy intellektning kundalik hayotimizdagi o'rnini chuqurroq tahlil qilamiz. Uning qanday sohalarida qo'llanilayotgani, foydalari, xavf-xatarlar bilan birga, insoniyat hayot sifatini qanday yaxshilayotgani haqida fikr yuritamiz.

“ZAMONAVIY DUNYODA SUN’IY IDROKNING RIVOJLANISHI: YANGI DAVR MUAMMOLARI VA YANGI YECHIMLAR JURNALI”

30-Oktyabr, 2025-yil

Shuningdek, bu texnologiyalarning yaqin va uzoq kelajakdagi istiqbollari haqida ham to‘xtalamiz.

Sun’iy intellekt (SI) bugungi kunda inson hayotining deyarli barcha sohalarida o‘z o‘rnini topmoqda. U faqat murakkab ilmiy yoki sanoat tizimlaridagina emas, balki oddiy odamlar foydalanadigan ilovalar, qurilmalar va xizmatlarda ham faol qo‘llanilmoqda. Bu texnologiya nafaqat ish samaradorligini oshirmoqda, balki odamlarning vaqtini tejash, xavfsizlikni ta’minlash va kundalik hayotni yengillashtirishda ham muhim rol o‘ynamoqda.

1. Axborot texnologiyalari va raqamli xizmatlar

Eng avvalo, sun’iy intellekt IT sohasida inqilob yasadi. Bugungi kunda ko‘pchilik foydalanuvchilar internetda qidiruv qilganda yoki ijtimoiy tarmoqlardan foydalanganda SI ishlatilayotganini sezmaydi. Misol uchun, Google qidiruv tizimi foydalanuvchining so‘rovlariga aniq va mos natijalarni taklif qilish uchun sun’iy intellekt algoritmlaridan foydalanadi. YouTube, Netflix yoki Spotify kabi platformalarda esa foydalanuvchining didi va xatti-harakatlariga asoslangan tavsiya tizimlari ishlaydi — bu tizimlar ham SI asosida ishlab chiqilgan.

2. Uy-ro‘zg‘or va maishiy texnikada sun’iy intellekt

Bugungi kunda “aqlli uy” (smart home) tushunchasi tobora keng tarqalmoqda. Masalan, aqlli kirituvchilar yordamida yorug‘lik, harorat yoki xavfsizlik tizimlarini boshqarish mumkin. Ovozli yordamchilar — masalan, Amazon Alexa, Google Assistant yoki Apple Siri — orqali odamlar nafaqat musiqa qo‘yish, balki eslatmalar yaratish, ob-havo haqida ma’lumot olish yoki boshqa qurilmalarni boshqarish imkoniga ega. Bu vositalar foydalanuvchining odatlarini o‘rganib, ularning ehtiyojlarini oldindan bilishga intiladi.

3. Tibbiyotda sun’iy intellekt

SI texnologiyalari tibbiyot sohasida ham katta o‘zgarishlar olib kelmoqda. Kompyuter tomografiyasi yoki rentgen tasvirlarini tahlil qilishda sun’iy intellekt kasalliklarni ancha erta bosqichda aniqlashga yordam bermoqda. Masalan, saraton kasalligini aniqlash, yurak xurujlarini bashorat qilish yoki shaxsiy tibbiy davolash rejasini yaratishda SI asosidagi tizimlar shifokorlarga ko‘mak bermoqda. Bundan tashqari, sog‘liqni nazorat qiluvchi qurilmalar — smart soatlar yoki mobil ilovalar — foydalanuvchi yurak urishi, uyqu sifati, qon bosimi kabi ma’lumotlarni to‘plab, tahlil qilish imkonini beradi.

4. Ta’lim sohasida sun’iy intellekt

Zamonaviy ta’limda sun’iy intellektidan foydalanish orqali individual o‘quv yondashuvi keng qo‘llanilmoqda. Masalan, onlayn ta’lim platformalari — Khan Academy, Coursera, Duolingo — foydalanuvchilarning bilim darajasini tahlil qilib, ularga mos mashg‘ulotlar tavsiya etadi. Bundan tashqari, SI yordamida avtomatik baholash tizimlari, virtual o‘qituvchilar va o‘quvchilarning yutuq darajasini monitoring qilish tizimlari ham paydo bo‘lmoqda.

5. Transport va avtomobilsozlikda sun’iy intellekt

Avtomobilsozlik sohasida sun’iy intellekt ayniqsa haydovchisiz boshqaruv tizimlarida (autopilot) faol foydalanilmoqda. Tesla, Waymo, Uber kompaniyalari sun’iy intellekt

yordamida yo‘l harakatini boshqaruvchi avtomobillarni yaratishmoqda. Bu texnologiyalar nafaqat avtotransportni xavfsiz boshqarishga, balki tirbandliklarni kamaytirishga, yoqilg‘i sarfini optimallashtirishga ham yordam beradi. Bundan tashqari, GPS navigatsion tizimlar, yo‘l holatini real vaqt rejimida tahlil qiluvchi dasturlar ham SI yutuqlaridir.

6. Moliyaviy sohada sun’iy intellekt

Bank va moliyaviy xizmatlarda SI firibgarlikni aniqlash, kreditlar berishda qaror qabul qilish, foydalanuvchi xarajatlarini tahlil qilish va investitsiyalarni boshqarishda ishlatilmoqda. Masalan, bank ilovalari foydalanuvchi xarajatlarini o‘rganib, byudjet yaratish bo‘yicha maslahatlar bera oladi. Yirik kompaniyalar esa sun’iy intellekt yordamida moliyaviy risklarni baholash va bozordagi tendensiyalarni bashorat qilishadi.

7. Ish va mehnat bozoriga ta’siri

Sun’iy intellekt inson mehnatini avtomatlashtirish orqali bir qator kasblarni o‘zgartirib yubormoqda. Ba’zi oddiy, takrorlanuvchi ishlar SI yordamida amalga oshirilayotgan bo‘lsa-da, bu texnologiyalar yangi kasblar va imkoniyatlarni ham yuzaga keltirmoqda. Masalan, ma’lumotlar tahlilchisi, SI muhandisi, mashinaviy o‘rganish mutaxassisi kabi yangi kasblar hozirda juda talabgir.

Sun’iy intellekt odamlardan ishini tortib olmaydimi?

— Rostdan ham bu savol hozir juda dolzarb. Sun’iy intellektning o‘zi odamlarning ishini olib qo‘ymaydi. Lekin sun’iy intellektidan unumli foydalana oladigan boshqa odamlar tortib olishi mumkin. Sun’iy intellektning aynan o‘zidan qo‘rqish kerak emas, balki uni yaxshilab o‘rganish kerak.

Ayni qaysi sohalarida sun’iy intellekt ta’siri sezilmoqda?

— Sun’iy intellekt media soxasiga shiddat bilan kirib keldi ayniqsa. Tasvir ustida ishlash, montaj qilish kabilarda qo‘l kelyapti. Chet elda shu darajaga chiqdiki, televideniya boshlovchilarning sun’iy intellekt shakli yaratilib (avatar), dasturlar olib borilmoqda.

Salbiy tomonlari qanday?

— Salbiy tomonlar hamma narsada bor. Deylik, oddiy pichoqdan oshxona anjomi sifatida foydalanish mumkin, qurol sifatida ham foydalanish mumkin. Sun’iy intellekt ham nima maqsadda, kimning qo‘lida ishlatilishiga qarab foydali yoki zararli bo‘lishi mumkin. Masalan, 2022 yil oxirlari, 2023 yil boshlarida ko‘pgina feyk suratlar tarqaldi, bu orqali feyk xabarlar ham chiqdi. Bir tomondan yaxshi keys bo‘ldi bular, chunki faktcheking qilish kerakligi, tekshirish lozimligi o‘rtaga chiqdi.

Boshqa sohalarida sun’iy intellekt ta’siri qanday bo‘lyapti?

— Sun’iy intellekt faqatgina supat generatsiyasi yoki qo‘shiq aytish uchun xizmat qilmaydi. Sun’iy intellekt juda yaxshi yordamchi. Masalan, chet elda sun’iy intellekt yordamida robotlar operatsiyalar o‘tkazyapti, kasallarga tashxis qo‘yyapti.

O‘zbek tili bo‘yicha ChatGTP’da qanday ishlar olib borilyapti?

— ChatGTP asosan matn bilan ishlaydi, yaqinda suratlar generatsiyasi ham qo‘shildi. ChatGTP katta ma’lumotni tez tahlil qilib, matn tarzida taqdim etoladi. Ikkinchi jihati ChatGTP’ga bir maqolani yuklasangiz, faktcheking qilib beradi.

30-Oktyabr, 2025-yil

ChatGTPdagi o‘zbek tili bo‘yicha biz ishlayotganimiz yo‘q. Shuning uchun kamchiliklar bor, ChatGTP bilan yaxshi ishlash uchun rus va ingliz tillaridan foydalansa bo‘ladi. ChatGTP birinchi chiqqanida O‘zbekistonda ishlamas edi, yarim yil bo‘ldi ruxsat berildi. Xatolar bilan bo‘lsa-da, o‘zbekchani tushunyapti. Lekin o‘zbeklar qanchalik ko‘p ChatGTP bilan muloqot qilsa, u o‘zbek tilini o‘rganib boradi. ChatGTPda shunday imkoniyat paydo bo‘ldiki, siz o‘z chatingizni yaratishingiz mumkin. Hozircha sun‘iy intellektda hissiyotlar yo‘q, faqat ma‘lum algoritmlar asosida ishlaydi, matnlarni o‘rganadi. Hissiyotlarning bormi, deb savol berilsa ham, menda hissiyot yo‘q degan javobni beradi. Internetda tarqalayotgan hissiyoti bor degan ma‘nodagi videolar hazil tariqasida qilingan materiallar bo‘lsa kerak.

Xulosa qilib shuni aytishimiz mumkinki sun‘iy intellekt zamonaviy inson hayotining ajralmas qismiga aylanib ulgurdi. U nafaqat sanoat yoki texnologik sohalarda, balki oddiy odamlarning kundalik faoliyatida — uyda, ishda, ta‘limda, tibbiyotda va hatto ko‘ngilochar xizmatlarda ham faol qo‘llanilmoqda. Ovozli yordamchilar, aqlli qurilmalar, tavsiya tizimlari, sog‘liqni nazorat qiluvchi ilovalar — bularning barchasi SI yutuqlaridir.

Ushbu maqolada sun‘iy intellekt texnologiyasining hayotimizdagi o‘rni ko‘rib chiqildi. Tahlil natijalariga ko‘ra, SI inson hayotini yengillashtirish, xavfsizlikni oshirish va vaqtni tejash kabi ko‘plab ijobiy imkoniyatlarni taqdim etmoqda. Shu bilan birga, texnologiyaning ortidan kelayotgan xavf-xatarlar, masalan, shaxsiy ma‘lumotlar xavfsizligi, ishsizlik darajasiga ta‘siri kabi muammolarni ham unutmaslik lozim.

Kelajakda sun‘iy intellekt yanada rivojlanib, ko‘plab sohalarda innovatsion yechimlar taklif etadi. Eng muhimi, bu texnologiyadan ongli va mas‘uliyatli tarzda foydalanish orqali insoniyat SI yutuqlarini o‘z foydasiga samarali yo‘naltira oladi.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR:

1. Russell, S., & Norvig, P. (2021). Artificial Intelligence: A Modern Approach. Pearson Education.
2. Domingos, P. (2015). The Master Algorithm: How the Quest for the Ultimate Learning Machine Will Remake Our World. Basic Books.
3. Goodfellow, I., Bengio, Y., & Courville, A. (2016). Deep Learning. MIT Press.
4. Schmidhuber, J. (2015). Deep learning in neural networks: An overview. Neural Networks, 61, 85–117.
5. O‘zbekiston Respublikasi Axborot texnologiyalari va kommunikatsiyalarini rivojlantirish vazirligi rasmiy sayti – www.mtc.uz
6. Tohirjonov A. (2023). Sun‘iy intellekt va uning amaliy qo‘llanilishi. Toshkent: Innovatsion nashriyoti.
7. IT Park Uzbekistan rasmiy sahifasi – <https://it-park.uz>